

Het Goese Weeshuis
Lesbrief voor de groepen 5 en 6

Historisch Museum De Bevelanden
Educatieve dienst

Inhoudsopgave

Deel I Voor de leerkracht

<i>Algemene informatie</i>	<i>blz. 3</i>
<i>Overzicht bijbehorende methoden</i>	<i>blz. 3</i>
<i>Leerdoelen</i>	<i>blz. 4</i>
<i>Programmaopbouw en spelregels</i>	<i>blz. 4</i>

Deel II Voor de leerlingen

<i>Inleiding</i>	<i>blz. 5</i>
<i>Het leven in het weeshuis</i>	<i>blz. 6</i>
<i>Werkbladen</i>	<i>blz. 7</i>

Literatuurlijst	<i>blz. 11</i>
------------------------	----------------

Deel I Voor de leerkracht: docentenhandleiding

1.1 Algemene informatie

Deze lesbrief is bedoeld voor de groepen 5 en 6 van het basisonderwijs. Het biedt een goede voorbereiding op ons weeshuis educatieprogramma. De lesbrief behandelt in grote lijnen de geschiedenis van het weeshuis. Met het gedeelte 'voor de leerlingen' kunnen zij zelfstandig aan de slag.

1.2 Overzicht van methoden die passen bij het weeshuis thema

Het programma sluit aan bij diverse onderdelen van de geschiedensismethoden. In onderstaande tabel is een overzicht weergegeven van de bijhorende methodes, hoofdstukken en onderwerpen.

Methode <i>Bij de Tijd</i>	
groep 5 blok 5	les 4 Het museum
blok 6	les 3 Het leven van een dienstbode
blok 6	les 4 Oude foto's en films
Methode <i>Een zee van tijd</i>	
Groep 5 thema 1 Bewaard verleden	les 3 Een wandeling door de stad
	les 5 Het museum van de Tijd
thema 6 Oma's tijd, lessen over Spelletjes, Veranderde beroepen en Naar school	
Groep 6 thema 5 Kloosters en kathedralen	les 4 In een klooster
Methode <i>Speurtocht</i>	
Groep 6 thema 1 De Gouden Eeuw	les 4 Arm en rijk
thema 2 Pruiken en hoepelrokken	les 1 Op school
Groep 7 thema 2 Monniken en Ommelandvaarders	les 3 Bidden en werken in het klooster
Methode <i>Tijdstip</i>	
Groep 6 thema 3 De tijd van monniken en ridders	les 11 In het klooster
Methode <i>Wijzer door de tijd</i>	
Groep 5 hoofdstuk 5 Korte rokken en knickers, lessen over het museum, opa's fotoalbum, toen oma en papa klein waren, kijk je mee terug?	
Groep 6 hoofdstuk 3 Nieuwe volken	les 3 Leven in een klooster

1.3 Leerdoelen

- ❖ De leerlingen leren in het kort de geschiedenis van het voormalige weeshuis te Goes.
- ❖ De leerlingen kunnen zich na de les en het bezoek aan Historisch Museum De Bevelanden in Goes inbeelden wat een weeskind is en hoe het leven van een weeskind er vroeger uit zag.

1.4 Programmaopbouw en spelregels voor het museumbezoek

Programmaopbouw

Het programma start om 09.00 uur, duurt tot 11.30 uur en heeft de volgende opbouw:

- ❖ Korte rondleiding buiten langs de gebouwen;
- ❖ Weeshuisfilm in het auditorium;
- ❖ Uitwerking van drie thema's: eten uit de weeshuistijd, school en spelen.
Bij eten kijken wij naar wat weeskinderen vroeger aten, zoals gortepap. Er is een recept voor gortepap en de leerlingen kijken welke ingrediënten nodig zijn om zelf gortepap te maken.
Bij het thema school krijgen de leerlingen dictee met woorden die betrekking hebben op het vroegere weeshuis. Ze schrijven met een griffel op een lei.
Bij spelen gaan de leerlingen aan de slag met oude kinderspelen zoals hoepelen en blindemannetje. Wij laten leerlingen ook kijken naar de afbeelding Kinderspelen van het gelijknamige schilderij van Pieter Bruegel de Oude.
- ❖ Het programma wordt onderbroken voor een korte pauze om even iets te drinken.

Spelregels voor het museumbezoek

- ❖ Het educatieteam verzoekt de leerkrachten vriendelijk het bezoek op school met de leerlingen voor te bereiden. U kunt daarvoor deze lesbrief gebruiken. Zonder voorbereiding kan het bezoek niet goed tot zijn recht komen en hebben de leerlingen er minder profijt van.
- ❖ Op iedere schoolgroep dienen minimaal twee begeleiders van de school aanwezig te zijn. Zij zorgen voor een ordentelijk verloop van het bezoek.
- ❖ Iedere groep wordt begeleid door ervaren museummedewerkers; zij voeren het programma uit.
- ❖ Leerlingen worden verzocht voor de pauze zelf drinken mee te nemen. Voor de begeleiders is er koffie of thee aanwezig.
- ❖ De leerkracht verzoeken wij het enquêteformulier in te vullen dat u na binnenkomst krijgt overhandigd. Voor uw medewerking zeggen wij u bij voorbaat dank.
- ❖ Fotograferen is in het museum toegestaan, maar zonder flits.

Deel II Voor de leerlingen

Inleiding

Historisch Museum De Bevelanden in Goes is lange tijd in gebruik geweest als weeshuis. Vóór die tijd was het een klooster. Na 1417 vestigden zich in Goes drie kloosterordes: **de Kruisbroeders** aan de Beestenmarkt, **de Orde van Agnieten** bij de Oostwal (Gasthuis) en **de Zwarte Zusters** vlakbij de Grote Kerk aan de Singelstraat.

Een klooster is een gebouw waar monniken (mannen) of nonnen (vrouwen) wonen. Zij leiden een leven dat gewijd is aan God.

De leiding van een klooster is in handen van een abt (bij de monniken) en een abdis (bij de nonnen).

Monniken en nonnen leven volgens strenge regels. We noemen die regels '**geloften**'. De belangrijkste geloften zijn: soberheid, kuisheid en gehoorzaamheid.

Monniken en nonnen mogen niet trouwen. Die regel noemen we '**het celibaat**'.

De nonnen van het klooster aan de Singelstraat werkten in de wijkverpleging; ze zorgden voor de zieke mensen in de stad. Omdat de nonnen in het zwart gekleed gingen, werden ze '**de Zwarte Zusters**' genoemd.

In 1578 bij de **reformatie** werden de kloosters gesloten.

Omdat er rond 1600 en vooral na de Tachtigjarige oorlog veel weeskinderen waren, wilde de stad Goes een weeshuis stichten. Een wees is een kind dat geen vader en moeder meer heeft. Omdat veel weeskinderen geen huis meer hadden om in te wonen en vaak op straat rondzwierven, wilde het stadsbestuur een weeshuis. Maar niet alle weeskinderen werden toegelaten in het weeshuis.

Je moest aan de volgende voorwaarden voldoen:

- van Goese afkomst zijn en minstens drie jaar woonachtig in Goes;
- niet jonger dan drie jaar;
- zindelijk zijn;
- gezond zijn.

Het leven in het weeshuis

De mensen die de leiding hadden in het weeshuis noemden ze regenten of regentessen. Zij zorgden voor voeding, kleding en schoenen. De weeskinderen kregen een **uniform**. Daardoor zagen alle kinderen er hetzelfde uit. Ze waren daardoor ook heel gemakkelijk te herkennen als weeskind.

Vraag: Wat is een uniform?

Wie dragen er nu nog een uniform?

Verder moesten de weeskinderen netjes worden opgevoed. Daarvoor waren er een weeshuisvader en een weeshuismoeder.

De weeskinderen hielpen mee in het weeshuis; de meisjes moesten poetsen en de jongens aardappels schillen. Voor spelen was er weinig tijd. Speelgoed was er bijna niet en als het er was, was het vaak zelf gemaakt.

De wezen gingen tot hun veertiende jaar naar de **armen- en wezenschool**. Daarna leerden ze een vak. De meisjes leerden nuttige handwerken, zoals breien, naaien en verstellen. Veel meisjes gingen na het weeshuis als dienstbode werken. De jongens leerden een vak als timmerman, kleermaker of smid. Sommigen gingen het leger in, of gingen varen. Het hoogst haalbare beroep was onderwijzer(es).

De wezen bleven tot hun achttiende jaar in het weeshuis. Daarna moesten ze voor zichzelf zorgen.

Ze kregen dan bij goed gedrag een getuigschrift en een spaarbankboekje mee.

In het weeshuis woonden ook bejaarden. Zij betaalden huur en zorgden dus voor inkomsten. Maar er ontstonden ruzies tussen wezen en bejaarden.

Daarom werd er in 1655 naast het weeshuis een bejaardenhuis, het zogeheten **Oudemanshuis**, in gebruik genomen. Zie linker foto.

Het weeshuis heeft bestaan tot 1940. Toen woonden er nog maar acht wezen. Omdat er nog maar weinig kinderen woonden, werd het gebouw gesloten. De laatste kinderen werden in gastgezinnen geplaatst. In de Tweede Wereldoorlog werd het gebouw gebruikt door Duitse- en later Engelse militairen. Na de oorlog kwamen er scholen in. Vanaf 1970 is het gebouw in gebruik als museum.

Opdracht 1 – Wat is een wees?

Lees hieronder de brief van Liesje, een weeskind dat ongeveer 100 jaar geleden in het oude weeshuis woonde. Schrijf in de tabel op wat het verschil is tussen het leven van Liesje en dat van jou.

Lieve oma,

Hoe gaat het met u? Met mij gaat het goed. Ik heb beloofd dat ik u zou schrijven vanuit het weeshuis in Goes. Ik ben hier nu een week en ik vind het niet zo leuk. Maar het zal wel wennen.

De eerste dag heb ik veel gehuild. Niet aan opa vertellen, anders komt hij me ophalen. En dat kan natuurlijk niet.

Ik weet niet meer goed wat er allemaal gebeurd is. Maar het is al meer dan een week geleden dat mama zo wit in bed lag. Dat zag ik toen ik thuis kwam. Mama bewoog helemaal niet meer. Ik ben naar onze buurvrouw gelopen. Toen kwam er al gauw een rijtuig om mama op te halen. Er waren allemaal mensen met witte jassen. Een vreemde mevrouw bleef bij ons in huis. Ze wilde 's avonds Keesje naar bed brengen, maar hij schreeuwde dat hij naar mama wilde.

En nu zitten we allebei in het weeshuis. Tegen de mevrouw die hier de baas is, moeten we 'moeder' zeggen. Keesje moest vandaag in het strafhok bij de trap, omdat hij dat bleef weigeren. Ik doe maar net of ik haar aardig vind, maar ze is niet lief hoor. Ik wilde haar vragen om briefpapier. Toen ik op het luikje klopte bij haar kamer duurde het lang voor ze open deed. Gelukkig vond ze het goed dat ik een brief ging schrijven.

Zal ik u vertellen wat ik de hele dag doe?

Mijn bed staat op een grote zaal. Er slaapt nog een meisje in mijn bed. Ze snurkt een beetje. Keesje slaapt bij de jongens in een andere zaal. Gisteren kon hij moeilijk in slaap komen omdat de jongens iedere keer gooiden met een bal van sokken. Onder mijn bed staat een po, die moet ik 's morgens leeg maken. Dat ruikt niet lekker hoor. Dan gaan we een boterham eten in de eetzaal. Ik moet de kleine kinderen helpen. De melk is zo dun, lang niet zo lekker als thuis. Dan gaan we naar school. Ik wil later onderwijzeres worden. De meester heeft gezegd dat dat best kan. Maar dan moet ik heel goed mijn best doen. Denkt u dat dat zal lukken? Ik moet ook meehelpen met koken. Vandaag moest ik een hele tijd roeren in de ketel met gortepap. Daar word je zo warm van. En mijn arm was helemaal moe geworden. De gortepap vind ik niet lekker. Het kriebelt in mijn keel. Gelukkig vindt Keesje het wel lekker.

Gisteren aten we aardappels met stukjes vlees. Keesje moest helpen met het schillen van de aardappels. Dat vond hij lastig en er waren er zoveel.

Er is ook een meneer die we 'vader' moeten noemen. Papa is al zo lang dood, dus dat is niet zo moeilijk. Ik heb gevraagd of ik een keer met Keesje naar u toe mag. En dat vond hij goed, fijn hè. Dan mogen we met de trein.

Nu stop ik met schrijven. Dag lieve oma, groetjes van Liesje.

Vroeger Het leven van Liesje	Nu Mijn leven
Wonen	
Eten	
Spelen	
Slapen	

Opdracht 2 – De Zwarte Zusters

Lees de volgende zinnen. Als de zin waar is streep je niet waar door. Als de zin niet waar is streep je waar door.

Een zwarte zuster moest veel bidden.	waar /niet waar
Een zwarte zuster mocht trouwen met een rijke meneer.	waar /niet waar
Een zwarte zuster zorgde voor zieke mensen in de stad.	waar /niet waar
Een zwarte zuster mocht dure kleren kopen.	waar /niet waar
Een zwarte zuster mocht de hele dag taartjes eten.	waar /niet waar
Een zwarte zuster moest luisteren naar de abdis.	waar /niet waar
Een zwarte zuster mocht een keer per week naar de film.	waar /niet waar

Opdracht 3 – Eten in het Weeshuis

Het eten in het weeshuis was zo goedkoop mogelijk. De weeskinderen konden zelf niet kiezen wat ze wilden eten. Dat was allemaal vastgelegd in een schema.

Geef bij elk etenswaar aan of de kinderen in het weeshuis dit wel of niet kregen.

bruine bonen	ja / nee
pizza	ja / nee
karnemelksepap	ja / nee
gort met boter en suiker	ja / nee
patates frites met mayonaise	ja / nee
bieten	ja / nee
paprika	ja / nee
gebraden kippenpoot	ja / nee
lasagne	ja / nee
biefstuk	ja / nee
verdunde melk	ja / nee
gekookte aardappels	ja / nee

Opdracht 4 – Een leesplankje maken

Vroeger leerden alle kinderen lezen met het leesplankje.

Hieronder zie je links een leesplankje uit 1916 en rechts een zelfgemaakt Zeeuws leesplankje.

De opdracht is om zelf een leesplankje te maken. Bedenk minstens vijf korte woordjes waarbij je een kleine tekening kunt maken. Het woordje moet je kunnen herkennen aan de tekening. Maak hieronder jouw eigen leesplankje.

Literatuurlijst

Een troostelijk woord is der armen spijs: een geschiedenis van het Burgerlijk Armbestuur en de Godshuizen van Goes, van de vijftiende tot de twintigste eeuw

door A.J. Barth en A.L. Kort, in : Historisch Jaarboek voor Zuid- en Noord-Beveland, nummer 17, Heemkundige Kring De Bevelanden, Goes, ISBN 90-70298-21-x